

ANALIZA DECYZJI RZĄDU SŁOWACJI O MASOWYM ODSTRZALE NIEDŹWIEDZI

Niniejsze podsumowanie ma na celu przedstawienie dostępnych informacji dotyczących decyzji rządu Republiki Słowackiej o interwencyjnym odstrzale niedźwiedzi brunatnych (*Ursus arctos*) na terenie Słowacji oraz ryzyk, jakie może nieść dla polskiej populacji niedźwiedzi, wraz z wnioskami wynikającymi z analizy prawnej, będącej podstawą do wniesienia przez Fundację Greenpeace Polska skargi do Komisji Europejskiej na działania rządu Słowacji.

Dlaczego to ważne?

Niedźwiedzie brunatne są w Europie ściśle chronione.

Występują w kilku izolowanych obszarach, a ich populacja szacowana jest na zaledwie 20,5 tys. osobników. Zasięg ich występowania obejmuje tylko około 10% powierzchni Europy¹.

W Polsce żyje około 130 niedźwiedzi.

Żyją wyłącznie w Karpatach, na około 1,5%² powierzchni kraju przy granicy ze Słowacją i Ukrainą (głównie w Bieszczadach i Tatrach).

Niedźwiedzie są antropofobiczne, co oznacza, że **boją się człowieka**. Zamieszkują wyłącznie najbardziej niedostępne i najłabiej zaludnione tereny, zwłaszcza góry i rozległe lasy, w szczególności starolasy, gdzie mogą znaleźć miejsce schronienia. Mimo to zdarzają się sytuacje konfliktowe, szczególnie w związku z przyzwyczajaniem niedźwiedzi do pożywienia pochodzącego od ludzi. Dzieje się tak głównie za sprawą niewłaściwego zabezpieczenia odpadów komunalnych i kompostowników, a także nęcenia niedźwiedzi przez myśliwych oraz nieetycznych fotografów przyrody.

W takich sytuacjach **należy w pierwszej kolejności zadbać o właściwe zabezpieczenie odpadów** np. za pomocą pastuchów elektrycznych i odpowiednich pojemników. Należy także wykorzystać skuteczne **metody odstraszania osobników**, które zbliżają się do osad ludzkich. Robi się to np. poprzez użycie broni z niepenetrującymi, gumowymi kulami przez ekspertów z grup interwencyjnych. **Rząd Słowacji podjął decyzję o odstrzale, nie wyczerpując takich narzędzi.**

Nie dokonano też przewidzianej w prawie unijnym **strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOŚ)**.

Niedźwiedzie występujące w Karpatach często przekraczają granice państw. Areał osobniczy – obszar, na którym bytują pojedyncze osobniki – często przekracza 1000 km². Zdarzają się niedźwiedzie, które wędrują na odległości liczone w tysiącach kilometrów. Stan populacji słowackiej ma bezpośredni wpływ na populację niedźwiedzi w Polsce.

! Mimo to **rząd Republiki Słowackiej nie przeprowadził transgranicznej oceny oddziaływania na środowisko wymaganej dyrektywą SEA.**

W związku z tym **Fundacja Greenpeace Polska** przy wsparciu prawnym Frank Bold **wniosła skargę do Komisji Europejskiej.**

1. Uchwała rządu Republiki Słowackiej nr 182

W dniu 2 kwietnia 2025 r. rząd Republiki Słowackiej wydał Uchwałę nr 182, na podstawie której wprowadzono:

- „sytuację nadzwyczajną” na znacznym obszarze kraju, której podstawą jest „niepożądane występowanie niedźwiedzia brunatnego”,
- wprowadzono „nadzwyczajną interwencję”, polegającą na odstrzale do 350 osobników niedźwiedzia brunatnego.

Niedźwiedzie brunatne podlegają ochronie gatunkowej na terenie Unii Europejskiej. Aby wyeliminować poszczególne osobniki, właściwy organ musi wydać derogację – specjalne odstępstwo od zakazu uśmiercania. **Uchwała nr 182 zobowiązała słowackiego ministra środowiska do wydawania decyzji zezwalających na odstępstwa od zakazów w ramach ochrony gatunkowej**, na obszarach objętych „sytuacją nadzwyczajną”. Rząd Słowacji argumentował, że celem eliminacji niedźwiedzi ma być ochrona życia, zdrowia i mienia mieszkańców obszarów, na których występują.

W uzasadnieniach analizowanych decyzji organy administracyjne argumentowały, że odstrzał jest jedyną metodą, która może zmniejszyć ilość konfliktów na tle niedźwiedzie-człowiek. Według wyjaśnień

administracji słowackiej nie istnieją inne ekonomicznie i technicznie wykonalne alternatywy (takie jak translokacja czy skuteczne ogrodzenia elektryczne), które wystarczałyby do rozwiązania problemu „nadmiernej synantropizacji niedźwiedzi”. Należy jednak zaznaczyć, że **istnieją inne, skuteczne metody przeciwdziałania konfliktom, oparte na płoszeniu, a przede wszystkim – likwidacji czynników sprzyjających synantropizacji, czyli utraty naturalnej płochliwości** i przystosowania się do bytowania w bliskim otoczeniu człowieka (opisane w rozdziale 4).

Brakuje informacji, które świadczyłyby, aby rząd Słowacji wyczerpał wszystkie możliwości na mitygację konfliktów, przed podjęciem decyzji o ostatecznym kroku – czyli odstrzale do 350 niedźwiedzi.

Od początku roku do końca maja 2025 na obszarach graniczących z Rzeczpospolitą Polską **zostały wydane decyzje na uśmiercenie co najmniej 76 niedźwiedzi** (m.in. powiaty: Poprad, Kežmarok i Liptovský Mikuláš).

Stan realizacji zgód na odstrzał w obszarach przygranicznych jest nieznany. Według informacji podawanych przez magazyn Pravda – do 22 października odstrzelono na terenie Słowacji w sumie 180 niedźwiedzi³.

2. Populacja niedźwiedzi brunatnych w Słowacji i w Polsce oraz ich ochrona

Zarówno niedźwiedzie słowackie, jak i polskie są częścią transgranicznej populacji karpackiej, która szacowana jest na około osiem tysięcy osobników⁴.

Ministerstwo Środowiska Słowacji powołuje się na zawyżone szacunki liczebności populacji słowackiej, która miałaby wynosić pomiędzy 2500 - 3200 osobników. Z kolei najbardziej miarodajne wyniki badań DNA z lat 2019-2021 wskazują, że słowacka populacja niedźwiedzi brunatnych wynosiła ok. 1050 osobników⁵ i jest niewystarczająca, aby zapewnić jej stabilność.⁶ Populacja słowackich niedźwiedzi jest wciąż bardzo podatna na zagrożenia i może ulec zmniejszeniu. Eksperti zaznaczają, że brakuje danych naukowych, które pozwoliłyby na podejmowanie decyzji dotyczących zarządzania populacją⁷.

Jak wskazuje Państwowa Rada Ochrony Przyrody⁸ polska populacja niedźwiedzia brunatnego stanowi tylko niewielki fragment transgranicznej populacji karpackiej. **Stan polskiej subpopulacji niedźwiedzi brunatnych szacowany jest na ok. 130 osobników⁹, a jej status ochronny jest „niezadowalający” (U1).** Stan polskiej subpopulacji jest ściśle powiązany ze stanem w innych krajach, pomiędzy którymi niedźwiedzie aktywnie migrują – przede wszystkim Słowacji, Ukrainy i Węgier.

W Polsce niedźwiedź brunatny jest objęty ochroną ścisłą od 1952 r.

Obecny status prawny niedźwiedzi reguluje Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt.¹⁰ Na jego podstawie **niedźwiedzie w Polsce są gatunkiem ściśle chronionym, wymagającym ochrony czynnej** (Załącznik 1, lp. 8). Ponadto niedźwiedź brunatny znalazł się w załączniku nr 4 (*Gatunki zwierząt wymagających ustalenia stref ochrony ostoi, miejsc rozrodu lub regularnego przebywania oraz wielkości tych stref*) i obowiązuje dla niego 500 m strefa ochronna wokół gawry w okresie od 1 listopada do 30 kwietnia.

Niedźwiedzie są również **ściśle chronione przez międzynarodowe akty i konwencje, w tym przez Unijną Dyrektywę „Siedliskową”¹¹** – akt prawny, stanowiący podstawę ochrony przyrody w UE¹².

Na mocy Dyrektywy Siedliskowej podlega zarówno ochronie gatunkowej, jak i siedliskowej:

- ochrona gatunkowa (załącznik IV(a) Dyrektywy Siedliskowej) – obowiązuje zakaz umyślnego zabijania, chwytania, przetrzymywania, a także niszczenia jego schronień i miejsc rozrodu. Zakaz ten obowiązuje niezależnie od lokalizacji osobnika – zarówno na obszarach chronionych, jak i poza nimi.
- ochrona siedlisk (załącznik II Dyrektywy Siedliskowej) – państwa członkowskie UE są zobowiązane do wyznaczania obszarów Natura 2000, w celu ochrony najważniejszych siedlisk dla gatunku.

Niedźwiedzie brunatne są również uznane za gatunek wymagający ścisłej ochrony przez Konwencję Berneńską¹³.

3. Podstawa złożenia skargi do Komisji Europejskiej

Stan populacji niedźwiedzia brunatnego chronionej w Polsce jest ściśle powiązany z sytuacją populacji tego gatunku w innych krajach. Jak wskazują obserwacje naukowe, w szczególności oparte na monitoringu osobników z obrożami telemetrycznymi, niedźwiedzie często migrują pomiędzy stroną polską i słowacką¹⁴.

W związku z powyższym **istnieje znaczące ryzyko, że działania słowackich władz**, polegające na odstrzale niedźwiedzi przede wszystkim w powiatach graniczących z Polską (m.in. Poprad, Kežmarok, Liptovský Mikuláš), **mogą mieć bezpośredni i niekorzystny wpływ na stan ochrony gatunku w polskich obszarach Natura 2000** (między innymi: Tatry (PLC120001), Bieszczady (PLC180001), Beskid Żywiecki (PLH240006)).

Zgodnie z dyrektywą SEA¹⁵, **przyjęcie słowackiej uchwały o odstrzale niedźwiedzi musiało być poprzedzone strategiczną oceną jej skutków** – najpierw dla populacji słowackiej, a w konsekwencji także dla polskiej. Wynika to z faktu, że populacja karpacka jest wspólna i transgraniczna. Dlatego w ramach wymaganej strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOŚ) niezbędne było także przeprowadzenie jej transgranicznego komponentu (TOOŚ), oceniającego wpływ na stan populacji gatunku w Polsce.

Na podstawie uzyskanych dokumentów w drodze wniosków o udostępnienie informacji o środowisku w: Ministerstwie Klimatu i Środowiska RP, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska oraz Regionalnych Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie i Rzeszowie wynika, że SOOŚ a w konsekwencji także TOOŚ nie została przeprowadzona, a także **strona słowacka nie podjęła kontaktu ze stroną polską przed przyjęciem uchwały nr 182.**

Jedyna forma kontaktu, jaka została podjęta, była zainicjowana przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska RP już po wejściu w życie uchwały nr 182 rządu Republiki Słowackiej (korespondencja z dnia 8 maja 2025). Jak wskazuje analiza prawna przeprowadzona przez Frank Bold, **dyplomatyczna wymiana korespondencji pomiędzy właściwymi ministrami ds. środowiska obu państw, nie może zastąpić formalnej procedury TOOŚ wymaganej przez art. 7 dyrektywy SEA.**

Z analizy zgodności z prawem UE uchwały nr 182, która została przeprowadzona przez Frank Bold na zlecenie Fundacji Greenpeace Polska, wynika, że **działania podjęte przez Rząd Republiki Słowackiej w ramach przyjęcia Uchwały nr 182 naruszają przepisy prawa UE następującym zakresie:**

1. Uchwała nr 182 spełnia definicję „planu i programu” w rozumieniu dyrektywy SEA, a jej realizacja może znacząco oddziaływać na spójność sieci Natura 2000. W konsekwencji, przed jej przyjęciem **istniał obowiązek przeprowadzenia SOOŚ**, zgodnie z art. 3(2)(b) dyrektywy SEA.
2. Z uwagi na transgraniczny charakter populacji niedźwiedzia brunatnego oraz lokalizację działań w bezpośrednim sąsiedztwie granicy z Rzeczpospolitą Polską, **istniał również obowiązek przeprowadzenia TOOŚ**, zgodnie z art. 7 dyrektywy SEA.
- 3. Oparcie decyzji derogacyjnych na niepewnych i rozbieżnych danych naukowych narusza zasadę ostrożności**, wyrażoną w art. 191 ust. 2 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), będącą fundamentem unijnej polityki środowiskowej. W szczególności poważne wątpliwości budzi jakość i wiarygodność danych naukowych, na których oparto decyzje wykonawcze zezwalające na odstrzał. W analizowanych dokumentach wskazano rozbieżność pomiędzy powoływanymi przez Republikę Słowacką szacunkami liczebności populacji (2500–3200 osobników) a wynikami badań naukowych opartych na analizie DNA, które wskazują na znacznie niższą liczebność (ok. 1056 osobników) oraz bardzo niską efektywną wielkość populacji ($N_e \approx 266$).

Analiza prawna podsumowuje, że: **działania Rządu Republiki Słowackiej są niezgodne z prawem Unii Europejskiej i mogą stanowić podstawę wniesienia skargi do Komisji Europejskiej.**

4. Sposoby na mitygację konfliktów na linii człowiek-niedźwiedź

Projekt programu ochrony niedźwiedzia brunatnego *Ursus arctos* w Polsce¹⁶, który został przygotowany przez czołowych ekspertów w 2011 r. wskazuje na kilka podstawowych czynników habituacji (czyli procesu uczenia się) niedźwiedzi:

1. bezpośrednio **dokarmianie**,
2. **niezabezpieczanie odpadów** (w tym: pozostawianie odpadów w łatwo dostępnych dla niedźwiedzi miejscach, np. przy szlakach turystycznych, zabezpieczanie śmietników, czy kompostowników),
3. pozostawianie pożywienia na myśliwskich **nęciskach**.

Innym, bardzo istotnym warunkiem, który sprzyja zbliżaniu się niedźwiedzi do ludzkich osiedli jest **degradacja i fragmentacja ich naturalnych siedlisk** – w szczególności starych lasów, w których zwierzęta mogą znajdować źródło pożywienia i schronienie¹⁷.

Chociaż niedźwiedzie brunatne z natury są zwierzętami, które unikają kontaktu z człowiekiem, powyższe czynniki sprawiają, że **zwierzęta uczą się, że bliskość człowieka wiąże się z łatwo dostępnym pokarmem**. Gdy zetkną się z tymi czynnikami, są bardziej podatne na zbliżanie się do ludzkich siedlisk w przyszłości.

Projekt programu ochrony niedźwiedzia brunatnego wskazuje, że przed podjęciem śmiertelnych środków, należy wyczerpać metody mniej inwazyjne na odzwyczajanie zhabituowanych osobników. Jest to płoszenie, oparte zarówno na wykorzystaniu sygnałów dźwiękowych i świetlnych oraz użycia broni z niepenetrującymi, gumowymi kulami.

! Jednak jak wskazują eksperci z Państwowej Rady Ochrony Przyrody – **najważniejszym elementem zapobiegania konfliktom jest zlikwidowanie czynników sprzyjających habituacji**¹⁸.

Przypisy

- 1 Large carnivore populations across Europe - https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/habitats-directive/large-carnivores/large-carnivore-populations-across-europe_en
- 2 Berezowska-Cnota, T., Olszańska, A., Sergiel, A., 2023. Badanie rozmieszczenia niedźwiedzia (Brown bear distribution survey). Report on Task 4 as part of Phase I of the project entitled "Monitoring of animal species with particular regard to the special areas of conservation of the Natura 2000 network, years 2023-2025", commissioned by the Chief Inspectorate for Environmental Protection (GIOŚ, Poland) within the framework of State Environmental Monitoring - https://siedliska.gios.gov.pl/images/pliki_pdf/wyniki/20232025/dla_zwierzat/Sprawozdanie_Etap_I_Monitoring_niewdzwiedzia_29092023.pdf
- 3 Mihalkova H., 2025.10.27. Z medveda sa stal obchodny artikel: povolenky na odstrel stoja az tisice eur, maso ponukaju podnikom. Co na selme laka lovcov? - <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/772031-polovacka-na-medveda-uz-od-par-tisic-eur-a-pod-dohladom-statu-co-na-selme-laka-lovcov/>
- 4 Carpathian Brown Bear Project - <https://carpathianbear.pl/en/brown-bear/bears-in-poland>
- 5 Tkáčová, N., Šrutová, J., Černá Bolfíková, B. i in. (2022). Odhad velikosti populace medvěda hnědého (Ursus arctos) na Slovensku analýzou DNA [Oszacowanie wielkości populacji niedźwiedzia brunatnego (Ursus arctos) na Słowacji metodą analizy DNA]. Raport końcowy. Praga & Bańska Bystrzyca: Uniwersytet Karola & Štátna ochrana prírody SR.
- 6 Efektywną wielkość populacji (Ne) oszacowano na zaledwie 266 osobników.
- 7 Średziński P., Oko.press, 13 sierpnia 2025, Zabijają niedźwiedzie i sprzedają ich mięso. Antyprzyrodnicza polityka rządu Słowacji - <https://oko.press/slowackie-niedzwiedzie-odstrzal>
- 8 Informacja Państwowej Rady Ochrony Przyrody z dnia 15 maja 2025 r. w sprawie planowanego odstrzału niedźwiedzi w Słowacji - <https://prop.gov.pl/prop-pyta-o-odstrzal-niedzwiedzi-w-slowacji>
- 9 Kaczensky, Petra & Ranc, Nathan & Hatlauf, Jennifer & Payne, John & Boitani, Luigi & Acosta-Pankov, L. & Álvares, Francisco & Andrén, Henrik & Andri, P. & Aragno, Paola & Avanzinelli, Elisa & Bagnade, Guna & Balys, V. & Barroso, I. & Bartol, Matej & Bassano, Bruno & Bauduin, Sarah & Bautista, C. & Bedó, P. & Zunna, Agrita. (2024). Large carnivore distribution maps and population updates 2017 – 2022/23. 10.13140/RG.2.2.24301.70883.
- 10 (Tj. Dz.U.2022.2380 z późn. zm.)
- 11 Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U.U.E.L.1992.206.7)
- 12 Razem z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, tworząc Europejską Sieć Ekologiczną Natura 2000
- 13 Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r. (Dz.U.1996.58.263)
- 14 Bartoń K.A., Zwijacz-Kozica T., Zięba F., Sergiel A., Selva N. 2019. Bears without borders: Long-distance movement in human-dominated landscapes. Global Ecology and Conservation, Available online 28 January 2019, e00541
- 15 Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz.U.U.E.L.2001.197.30)
- 16 Selva, N., Zwijacz-Kozica, T., Sergiel, A., Olszańska, A., Zięba, F. 2011. Program ochrony niedźwiedzia brunatnego Ursus arctos w Polsce - projekt. SGGW, Warszawa
- 17 Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze, Niedźwiedź 2030 Raport
- 18 Opinia PROP w sprawie odstępstwa od zakazu umyślnego zabicia 3 osobników niedźwiedzia brunatnego (Ursus arctos) na terenie gminy Cisna z dnia 10 sierpnia 2024 (PROP-KOG/2024-05)

Warszawa, listopad 2025

Opracowanie: Aleksandra Wiktor, Adrian Chochół

Opinia prawna zlecona przez Fundację Greenpeace Polska: Chochół A., *Zasadność wniesienia skargi do Komisji Europejskiej na działania Republiki Słowackiej w sprawie interwencyjnego odstrzału niedźwiedzia brunatnego (Ursus arctos) i jego transgranicznych skutków*, Frank Bold, Kraków, październik 2025.

Podziękowania dla inicjatywy MY SME LES za duże wsparcie przy zdobywaniu informacji oraz materiałów niezbędnych do przygotowania skargi do KE.

Fundacja Greenpeace Polska
Altowa 4, 02-386 Warszawa